

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Факультет філології

кафедра світової літератури і порівняльного літературознавства

Програма та методичні рекомендації
НАВЧАЛЬНОЇ (ФОЛЬКЛОРНО-ЛІТЕРАТУРНО-КРАЄЗНАВЧОЇ) ПРАКТИКИ

03 Гуманітарні науки

035 Філологія

035.038 Слов'янські мови і літератури (переклад включно), перша - чеська

Івано-Франківськ
2019

Програма навчальної (фольклорно-літературно-краєзнавчої) практики для здобувачів вищої освіти, що навчаються за освітньо-професійною програмою «Чеська мова і література», спеціальності 035 Філологія, спеціалізації 035.038 «Слов'янські мови і літератури (переклад включно), перша - чеська». «31 серпня», 2019 р.

Розробники: д.ф.н., проф. Козлик І.В., к.ф.н., доц. Рега Д.О., к.ф.н., доц. Тереховська О.В.

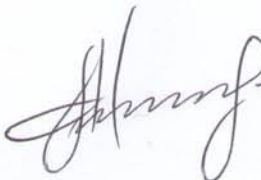
Протокол № «1» від 27 серпня 2019

Завідувач кафедри світової літератури
і порівняльного літературознавства

І.В.Козлик

Схвалено методичною радою
Факультету філології
Протокол № «1» від 31 серпня 2019

А.М.Мартинець

ВСТУП

Фольклорно-літературно-краєзнавча практика є обов'язковою складовою ОП для здобуття освітнього рівня “бакалавр” і має на меті набуття професійних практичних навичок і вмінь майбутніх філологів. Фольклорно-літературно-краєзнавча практика сприяє якісній підготовці майбутніх філологів до самостійної діяльності, розширює світогляд, допомагає глибшому закріпленню отриманих теоретичних знань, їхньому впровадженню у практичну діяльність.

Фольклорно-літературно-краєзнавча практика для студентів I курсу ОП «Чеська мова і література» проводиться у II семестрі і триває 2 тижні – 90 год./3 кредити ЄКТС. Студенти здійснюють збір і систематизацію регіонального фольклору, закріплюють отримані теоретичні знання із різних дисциплін філологічного циклу, особливо з дисципліни «Слов'янський фольклор», розвивають комунікативні навички. Практика проводиться згідно з навчальними планами підготовки студентів-філологів після проведення літньої сесії упродовж 2 тижнів.

Під час фольклорно-літературно-краєзнавчої практики інтенсифікується розвиток професійного мислення, творчих здібностей, набувається дослідницький досвід, необхідний для підготовки до інноваційної філологічної діяльності. Навчальні практики вважаються етапами особистісного формування майбутнього фахівця, розвитку його загальної і професійної культури; перебування в навчальних експедиціях створює можливості для самоактуалізації та різностороннього прояву індивідуальності. Позитивним наслідком практики є поява у студента нового бачення майбутнього фаху, що характеризується зміцненою впевненістю у правильності вибору професії, потребою в удосконаленні професійної компетенції.

Програма експедиційної (польової) фольклорно-літературно-краєзнавчої практики

Експедиційну (польову) практику студенти проходять стаціонарно – за місцем проживання, – користуючись методичними вказівками зі збору текстів традиційного фольклору, літературного краєзнавства. Крім того, студенти можуть консультуватися з викладачем, який керує фольклорною практикою. За наявності відповідних можливостей студенти можуть проходити фольклорну практику у складі виїзної групи, очолюваної викладачем.

I. Завдання педагогічної практики

До початку фольклорно-літературно-краєзнавчої практики студенти уже набули певних теоретичних знань та практичних навичок, які спираються на знання, отримані не лише в процесі вивчення теоретичного курсу “Слов’янський фольклор”, але й на первинну філологічну підготовку, що включає “Вступ до літературознавства”, “Вступ до мовознавства”, “Вступ до слов’янської філології”, “Сучасна чеська мова”, “Країнознавство”. Актуалізуються також знання з історії України та Чехії, історії культур цих країн та національного країнознавства.

Мета педагогічної практики:

- надати студентам можливість практичного ознайомлення з автентичним побутуванням традиційного фольклору;
- розширити та поглибити теоретичні знання, отримані при вивченні усної народної творчості;
- отримати практичні навички запису, класифікації і систематизації літературних творів;
- поглиблювати і розширювати знання сучасних поколінь з народної творчості; сприяти відродженню народних традицій та обрядів у краї;
- пробуджувати глибокий інтерес до історії народу, його культури, побуту.

Сама технологія сучасного фольклорно-літературно-краєзнавчого запису вимагає вільного володіння аудіовізуальними фіксуючими пристроями, а систематизація та первинна обробка матеріалів пов’язана із перенесенням їх

на електронні носії, а отже актуалізуються знання та навички, отримані в процесі вивчення інформатики та комп'ютерної обробки текстів. Водночас робота ця робота сприяє розвитку навичок роботи із комп'ютером та прилученню майбутніх вчителів до новітніх технічних засобів.

Отже, робота під час практики спирається на широкі міждисциплінарні зв'язки та поглиблює філологічну та народознавчу підготовку бакалаврів-філологів.

II. Зміст діяльності студентів під час фольклорно-літературно-краєзнавчої практики на I курсі

Фольклорно-літературно-краєзнавча практика включає у себе кілька етапів:

I. Теоретична та технічна підготовка студентів. Навчально-методична підготовка студентів до практики повинна починатися з ознайомлення за допомогою довідкової літератури, періодичних видань з історією місцевості, де буде проходити практика, з її соціально-економічним та культурним станом.

1. За допомогою викладачів кафедр слов'янських мов студенти можуть отримати уявлення про основні лексико-граматичні та фонетичні особливості діалекту, на якому їм доведеться слухати та записувати фольклор.

2. За допомогою викладачів кафедри світової літератури студенти ознайомляться з літературними жанрами, їх специфікою, дифузійністю, а також із творчістю письменників, які повністю чи частково належать двом і більше національним письменствам.

3. Перед початком практики студенти повинні пройти інструктаж із безпеки життєдіяльності. Студенти, які не пройшли такий інструктаж до проходження фольклорної практики не допускаються.

II. Організація практики:

За кілька днів до від'їзду проводяться організаційні збори. На них характеризуються наслідки підготовчого етапу практики, окреслюються головні завдання студентів на час збирання матеріалів. Визначається також місце проходження практики кожним студентом або групою.

Безпосередньо перед виїздом на практику проводиться настановча нарада, на якій студенти ознайомлюються з конкретними завданнями на час практики, з програмою практики, із змістом і формою звітності за практику. Також подається характеристика наслідків підготовчого етапу практики, окреслюються головні завдання студентів на час збирання фольклору. Визначається також місце проходження практики кожним студентом або групою. Обов'язково проводиться інструктаж із правил техніки безпеки та безпеки життєдіяльності, перевіряється знання цих правил практикантами, після чого вони розписуються в складеній за встановленою формою відомості та журналі.

Під час практики студенти головним чином вчаться застосовувати здобуті раніше теоретичні знання. При цьому неминуче виявляється потреба перевірити й уточнити окремі положення, дізнатися про ті питання, вивчення яких не передбачене університетською програмою. Кращий спосіб поглибити та збагатити знання – самостійна праця з літературою. На час практики організовується кабінет методики фольклористичної роботи або методичний куточок. Літературу для нього добирають керівники практики. До її числа обов'язково входять програма фольклорно-літературно-краєзнавчої практики, методичні посібники для збирачів фольклору. Крім того, в кабінеті знаходяться журнал практики, зразки оформлення щоденника практики, індивідуального звіту, збірки фольклорних матеріалів.

Регулярно у встановлений час проводяться консультації. На них практиканти можуть одержати рекомендації щодо ефективнішого збирання матеріалу та його опрацювання. Керівник допомагає визначити жанр твору, правильно побудувати розповідь про виконавця. Під час консультації

з'ясовуються принципи відтворення фольклорних текстів, краєзнавчого матеріалу, індивідуальної манери співака чи оповідача.

Прибувши на місце практики, перші два дні студенти під керівництвом викладача наслуховують місцеве мовлення, розшукують видатних особистостей певної місцевості, фольклорні тексти, роблять пробні записи.

Наступні дні студенти збирають за відповідними питальниками потрібні матеріали, перевіряють, уточнюють і оформляють їх, записують зв'язні тексти, аналізують їх особливості, знайомляться з усним і писемним мовленням мешканців відповідного населеного пункту, тощо. Для оперативності й зручності щоденні конкретні завдання даються на двох студентів-практикантів, які в однаковій мірі відповідають за якість зібраного матеріалу та його оформлення. Для кожної пари студентів щоденно призначається час для перевірки зібраних матеріалів керівником практики.

Важливою є робота в обласному архіві, де студенти можуть знайти історію населеного пункту, дані про мешканців, порівняти сьогодення і минуле досліджуваної місцевості, оскільки уже багато звичаїв, традицій, обрядів і назв сьогодні нівелюються.

Підставою для оцінювання праці практиканта є його індивідуальний звіт. За два-три дні до складання звіту проводиться бесіда про його написання. Для написання звіту відводиться один день.

Як підсумок практики проводиться підсумкова студентська науково-практична конференція з питань фольклорно-літературно-краєзнавчої практики. Її проводить кафедра світової літератури і порівняльного літературознавства. Керівник практики виступає із доповіддю про її підсумки, визначає наукову цінність зібраного матеріалу. З повідомленнями про різні аспекти фольклористичної та літературно-краєзнавчої праці виступають практиканти. Демонструються кращі зразки зібраного матеріалу. У цей день на факультеті організовується виставка альбомів зібраного матеріалу та

фотовиставка з публікаціями в інтернетресурсах – фейсбук, на сайті факультету філології.

Два останні дні відводяться на оформлення звітної документації, підведення підсумків та захист матеріалів практики.

Здобувач вищої освіти, який не виконав програми практики й одержав незадовільну оцінку при захисті звіту, має можливість пройти практику повторно.

III. Збір матеріалів:

1. Студенти знайомляться з конкретними населеними пунктами, в яких їм доведеться працювати.
2. самостійно отримувати фольклорну інформацію, спілкуватися із носіями фольклору;
3. фіксувати фольклорні тести згідно науковими вимогами до фольклорного запису;
4. користуватися аудіовізуальними засобами запису фольклорних текстів “з голосу”;
5. вести щоденник польових записів;

III. Систематизація матеріалу. Студенти-практиканти під керівництвом викладача здійснюють оформлення записів фольклору та текстових матеріалів, готують звіт про виконану роботу.

III. Обробка текстових і аудіовізуальних матеріалів

Твори усної народної творчості та літературних текстів зібрані упродовж практики, оформлюються у збірку матеріалів. При її укладанні необхідно зважати на наступні правила:

1. Записи творів оформлюються залежно від жанрової та видової належності. Віршовані жанри записуються з дотриманням членування тексту

на вірші, з виділенням приспівів, строф. Прозові жанри записуються з виділенням абзаців, діалогів, прямої мови.

2. Текст кожної пісні, казки та творів будь-яких інших жанрів оформлюється на односторонньому білому аркуші формату А4.

3. Перед текстом у правому куті аркуша оформлюється паспорт запису. Він містить наступні відомості:

- область, район, населений пункт, у якому проводився запис;
- прізвище, ім'я та ім'я по батькові виконавця, а також рік, місце його народження, освіта, професія;
- дата запису;
- назва жанру;
- прізвище та ініціали збирача;
- номер носія інформації (касета, диск), місце розташування на носії, порядковий номер звукозапису, якщо твір записувався за допомогою технічних засобів.

4. Кожен записаний текст повинен супроводжуватися коментарями (примітками). У них необхідно відзначити, за яких побутових умов виконувався твір, у який момент обряду. Також необхідно пояснити значення незрозумілих діалектних слів, місцеву назву жанру, якщо вона є.

5. На окремих аркушах оформлюється опис обрядів (від одного інформанта). Якщо такі відомості інформантом викладалися непослідовно, то при переписуванні їх можна об'єднати.

6. Якщо текст виявився значним за обсягом і не вміщується на одному аркуші, то його необхідно продовжити на новому аркуші, а аркуші нумеруються. Вдруге писати паспорт на кожному пронумерованому аркуші не треба.

7. Твори малих жанрів можна оформлювати на одному аркуші, але тільки в тому разі, якщо вони зібрані від одного виконавця.

8. Кожен електронний носій інформації супроводжується реєстром, у якому записані назви творів та визначений їх жанр у тій послідовності, у якій вони записані на носії. Реєстр зберігається разом із носієм.

ОРГАНІЗАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

I. Керівництво педагогічною практикою

Факультетський керівник-методист:

- формує групи, готує розпорядження та подає до відділу практики для оформлення наказу;
- разом з керівництвом підрозділу та іншими керівниками-методистами проводить інструктаж із техніки безпеки та збереження життя і здоров'я під час виїзної практики із записом у відповідному журналі та підписами здобувачів вищої освіти Здобувач вищої освіти;
- ознайомлює з програмою практики;
- проводить настановчу та підсумкову наради.

Керівник-методист:

- готує програму практики;
- бере участь у настановчій та підсумковій нараді;
- домовляється про базу практики, вибирає місцевість, населений пункт;
- складає питальник, за яким студенти будуть збирати фольклорно-літературно-краєзнавчий матеріал;

- проводить інструктаж зі збору та обробки матеріалу;
- перевіряє матеріали практики та ставить підсумкову оцінку.

Зміст діяльності студентів під час навчальної фольклорно-літературно-краєзнавчої практики.

Прибувши на місце проходження практики, студенти відповідно до програми ознайомлюються з історією населеного пункту, з важливими культурними діячами краю, старожилами-знавцями фольклору, людьми чеського походження, збирають фольклорний і краєзнавчий матеріал, відзначають його особливості, записують живе мовлення, готують висновки.

Фольклорно-літературно-краєзнавча практика складається з таких частин:

1. Ознайомлення з місцевістю та складання паспорта населеного пункту: назва населеного пункту (офіційна, неофіційна), етимологія назви, район, область; дата заснування; історія заселення (до заселення); віддаленість від адміністративного центру, залізниці, автостради; наявність школи, костелу, церкви, промислових підприємств, культурних закладів; кількість мешканців, їх рід занять, вікова та національна характеристика.

2. Вибір інформаторів, їх характеристика: вік, стать, освіта, вид занять. Оповідач повинен також бути знавцем матеріальної і духовної культури своєї місцевості. Інформатори повинні бути корінними мешканцями населеного пункту, народженими від корінних жителів; такими, що не залишали населений пункт на довгий час, поляками за національністю, різного віку та статі.

3. Опитування інформаторів за спеціально розробленим питальником (відповідно до методичних рекомендацій). Для забезпечення повноти, правильності відповідей на всі питання доцільно обрати декількох оповідачів. При цьому записується діалог чи полілог між самими інформаторами, уточнюються і доповнюються відомості. З метою досягнення більшої

достовірності відповідей важлива співпраця двох збирачів, один з яких веде бесіду, а інший записує матеріал. У випадку, коли оповідачі не можуть дати відповіді або вона видається не зовсім переконливою, треба за допомогою додаткових питань з'ясувати справжню ситуацію в обстежуваному фольклорно-літературно-краєзнавчому матеріалі.

4. Збір та запис текстів на аудіоносії. З метою досягнення більшої достовірності відповідей важлива співпраця двох збирачів. Записувач повинен дбати, щоб зібрати найважливіші дані. Записувач матеріалу особливу увагу має звернути на повноту розповіді, детальний опис події, явища, обрядових символів, їх ролі і значення. Тому важливо, щоб студент уміло керував розповіддю оповідачів, ставив їм доречні запитання, як от: Коли це відбувалося? Для чого? Чому не можна робити? Хто виконує ту чи іншу дію?

Підготовка до фольклорної практики. Найважливішим етапом теоретичної підготовки студентів до фольклорної практики є лекційний курс «Слов'янський фольклор». Знайомлячись із основами фольклористики, студенти засвоюють поняття, необхідні збирачеві фольклору. При характеристиці специфічних рис народнопоетичної творчості викладач звертає увагу на усність і варіативність, вказує на необхідність запису творів у процесі їх виконання та фіксування всіх варіантів твору. Огляд історії фольклористики включає розповідь про методи та прийоми збирання матеріалу найбільш відомими науковцями минулого: В. Гнатюком, О. Кольбергом, П. Чубинським та ін.

Аналіз провідних фольклорних жанрів неодмінно супроводжується вказівкою на особливості побутування їх зразків у наш час. Бажано зупинитися на специфічних прийомах запису прислів'їв, приказок і загадок, оповідних творів, пісень, краєзнавчого матеріалу. Поняття про жанрову структуру сучасного фольклору поглиблюється у процесі вивчення усної народної творчості. Тоді ж дається оцінка процесів, що відбуваються у сучасному фольклорі.

Водночас студенти знайомляться з рекомендованою літературою, список якої укладається з урахуванням програми практики. На практичних заняттях не лише перевіряється засвоєння окремих теоретичних положень, але й поглиблюється уявлення про місце фольклору в житті сучасної людини, даються рекомендації щодо виявлення й записування творів від представників різних вікових, статевих і фахових груп населення.

Перспективний прийом – моделювання різних ситуацій, що можуть виникати під час практики. За наявності необхідних технічних засобів (диктофон, відеокамера, смартфон) слід включати до практичних занять відпрацювання прийомів запису творів. Спочатку студенти вчаться виділяти в тексті та фіксувати зразки народної фразеології, влучні вислови, образні порівняння, прислів'я та приказки, загадки, пізніше – записувати оповідувану повільним темпом казку або легенду, нарешті, при вивченні пісенних жанрів, розбившись на групи, тренуються в записі історичних і ліричних пісень, розшифруванні та правильному оформленні власних записів.

Упродовж другого семестру на першому курсі може проводитися кілька факультативних занять:

Оглядова лекція «Обсяг і завдання фольклорної практики». Повідомляється про час і місце проведення практики, її навчальну й наукову мету. Окреслюються вимоги до учасників практики, критерії, за якими оцінюється їхня праця. Особлива увага приділяється методиці та техніці запису текстів, найефективнішим прийомам пошуку виконавців і налагодженню контактів із ними.

На практичних заняттях студенти тренуються в записуванні прислів'їв, приказок, загадок, казок, легенд, переказів, анекдотів. Нагадуються принципи диференціації жанрів. Виробляється вміння записувати тексти вдвох і втрьох.

Практичне заняття «Запис народних пісень». Повторюються принципи розрізнення ліричних, історичних, обрядових пісень, балад, коломийок. Показується, як відмінності між ними впливають на відмінності в їх записі.

Студенти практикуються в записуванні зразків різних жанрів, звертаючи увагу на необхідність опису умов виконання обрядових пісень, фіксування різноманітних вигуків, емоційно забарвлених часток, повторів.

1. Підведення підсумків практики.

Після закінчення практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання практики. Студент після закінчення практики подає на кафедру таку звітну документацію:

1. Письмовий звіт, підписаний студентом-практикантом. У звітах повинна бути коротко і конкретно описана робота, особисто виконана студентом. У звітах не повинно бути дослівного переписування матеріалів практики чи цитування літературних джерел.

2. Аудіозапис двох текстів (по 30 хв.).

3. Відтворені у письмовій формі тексти.

4. Фотографії та ілюстративний матеріал, що засвідчує роботу здобувача.

5. Паспорт населеного пункту, опис матеріальної та духовної культури громади.

6. Біографії окремих мешканців певного регіону, підтверджуючі фотографії, ілюстрації, архівні матеріали, невідомі факти.

Оцінювання результатів практики.

90–100 балів – студент подав усі матеріали практики: якісний аудіозапис фольклорно-літературно-краєзнавчих текстів та відповіді на питальник; текст відтворено без помилок; у матеріалах практики подано підтверджуючі фотографії або ілюстрації; описано матеріальну та духовну культуру зі слів інформаторів та/або з архівних документів; описано біографії видатних мешканців досліджуваного населеного пункту; подав звіт про проходження

практики. На захисті фольклорно-літературно-краєзнавчої практики студент виступив із доповіддю, у якій повністю висвітлено результати досліджень.

80–89 балів – подано усі матеріали практики: якісний аудіозапис текстів та відповіді на питальник; текст відтворено з незначними помилками; у матеріалах практики частково подано підтверджуючі фотографії або ілюстрації; описано матеріальну та духовну культуру зі слів інформаторів та/або з архівних документів; недостатньо описано біографії мешканців досліджуваного населеного пункту; подано звіт про проходження практики. На захисті практики студент виступив із повідомленням, у якому висвітлено результати досліджень.

70–79 балів – подано усі матеріали практики: аудіозапис фольклорних і літературно-краєзнавчих текстів та відповіді на питальник; текст відтворено з незначними помилками; немає фотографій чи ілюстрацій; недостатньо описано матеріальну та духовну культуру зі слів інформаторів та/або з архівних документів; недостатньо описано біографії видатних мешканців досліджуваного населеного пункту; звіт про проходження практики не повністю відображає роботу студента на практиці. На захисті фольклорно-літературно-краєзнавчої практики студент виступив із повідомленням, у якому недостатньо висвітлено результати досліджень.

60–69 балів – студент частково подав матеріали практики: немає аудіозапису фольклорних текстів, текст записано з помилками; відповіді на питальник недостатньо відображають уявлення про матеріальну та духовну культуру досліджуваного пункту; немає фотографій чи ілюстрацій; недостатньо описано біографії мешканців досліджуваного населеного пункту; звіт про проходження практики не повністю відображає роботу студента на практиці. На захисті практики студент виступив із повідомленням, у якому недостатньо висвітлено результати досліджень.

50–59 балів – студент частково подав матеріали практики: немає аудіозапису фольклорних текстів, текст відтворено та записано з помилками;

відповіді на питальник недостатньо відображають уявлення про матеріальну та духовну культуру досліджуваного пункту; недостатньо описано біографії мешканців досліджуваного населеного пункту; звіт про проходження практики не повністю відображає роботу студента на практиці. На захисті фольклорно-літературно-краєзнавчої практики студентів важко захистити матеріали практики.

25–49 балів – студент не подав аудіозапису фольклорних текстів та відповідей на питальник; фольклорно-краєзнавчий матеріал записано, але допущено багато помилок; у матеріалах практики не відображено роботу студента на практиці; немає звіту про проходження практики.

0–24 бали – студент частково подав матеріали практики, які оформлено не за вимогою керівника практики; немає аудіозапису фольклорно-краєзнавчих текстів та відповідей на питальник; фольклорно-краєзнавчий матеріал записано, але допущено багато помилок.

Література.

1. Гнатюк В. Вибрані статті про народну творчість / В. Гнатюк. К.: Наукова думка, 1986. 247 с.
2. Закувала зозуленька: Антологія української народної творчості. К.: Дніпро, 1998. 520 с.
3. Калинова сопілка: Антологія української народної прозової творчості. К.: Знання, 1998. 420 с.
4. Кононенко П. Українознавство / П. Кононенко. К.: Наукова думка, 1996. 353 с. 2.
5. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість / М. Лановик, З. Лановик. К.: Знання Прес, 2006. 592 с.
6. Українська минувшина: ілюстративний етнографічний довідник/ А. П. Пономарів, А. Ф. Артюх та ін. К.: Либідь, 1994. 256 с.

